JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
JEAN MISCHO
18 päivänä toukokuuta 2000 *

1. Metsä-Serla Oyj, aiemmin Metsä-Serla Oy, ja kolme muuta suomalaista kartongintuottajaa ovat 29.7.1998 jättämällään valituskirjelmällä hakeneet muutosta yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen yhdistetyissä asioissa T-339/94—T-342/94, Metsä-Serla ym. vastaan komissio, 14.5.1998 antamaan tuomioon [1] (jäljempänä valituksenalainen tuomio) vaatien sen kumoamista.

2. Komissio määräsi EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta (IV/C/33.833 — Kartonki) 13 päivänä heinäkuuta 1994 tehdyssä päätöksessä 94/601/EY [2] (jäljempänä päätös) 19:lle yhteisössä kartonkia tuottavalle ja toimittavalle yritykselle sakkoja EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan (josta on tullut EY 81 artiklan 1 kohta) rikkomisesta.

3. Sakkoja määrättiin eri yrityksille, muun muassa valittajille, joiden sakko on määritelty päätöksen 3 artiklassa seuraavasti:

"Finnboard — the Finnish Board Mills Associationille sakkoa 20 000 000 ecua siten, että siitä yhteisvastuullisesti Finnboardin kanssa vastaavat Oy Kyro Ab 3 000 000 ecuun saakka, Metsä-Serla Oy 7 000 000 ecuun saakka, Tampella Corporation 5 000 000 ecuun saakka ja United Paper Mills Ltd 5 000 000 ecuun saakka."

4. Päätös oli osoitettu kaikille edellä mainituille yhtiöille.

5. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valituksenalaisessa tuomiossa kuvaillut valittajien tilannetta seuraavasti:

"9 Kantajat, joille päätös on osoitettu, ovat suomalaisia kartongintuottajia. Ne markkinoivat tuotteitaan yhteisössä ja muilla markkinoilla Finnish Board Mills Association — Finnboardin (jäljempänä Finnboard) välityksellä. Finn-

* Alkuperäinen kieli: ranska.
1 — Kok. 1998, s. II-1727.
2 — EYVL L 243, s. 1.

board on Suomen oikeuden mukaan perustettu taloudellinen yhdistys, johon vuonna 1991 kuului jäseninä kuusi yhtiötä, muun muassa kantajat.

10 Päätöksen 174 perustelukappaleesta ilmenee, että komissio on määrännyt sakon Finnboardille siitä syystä, että aktiivisesti ja suoraan kartelliin osallistui nimenomaan Finnboard eivätkä kantajina olevat yhtiöt. Komissio on kuitenkin katsonut, että kantajina olevien yhtiöiden on vastattava yhteisvastuullisesti Finnboardin kanssa siitä osasta sakkoa, joka suurin piirtein vastaa kunkin yhtiön osuutta Finnboardin kartonginmyynnistä."

6. Valittajat vetosivat 14.10.1994 ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa päätöksestä nostamassaan kanteessa vain yhteen kanneperusteeseen. Valittajat väittivät varsinaisesti, että 6 päivänä helmikuuta 1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 (perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus) [3] 15 artiklan 2 kohdassa ei anneta komissiolle toimivaltaa tehdä päätöstä, jolla yritys velvoitetaan vastaamaan toiselle yritykselle määrätystä sakosta. Valittajien mukaan tämän säännöksen nojalla sakkoja voidaan määrätä ainoastaan niille yrityksille, jotka ovat itse rikkoneet kilpailusääntöjä. Komissio oli kuitenkin tässä tapauksessa asettanut valittajat vastuuseen toisen teosta, mikä on eri asia kuin vastuu omasta teosta.

7. Valittajien mukaan komissio ei olisi myöskään saanut määrätä niitä vastaamaan sakosta yhteisvastuullisesti sillä perusteella, että kyse oli taloudellisesta kokonaisuudesta, eikä se olisi saanut katsoa Finnboardin toimineen valittajien "puolesta ja niiden intressissä".

8. Valittajien väitteistä ja niistä syistä, joiden perusteella ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi niiden kanteen, on yksityiskohtainen selvitys valituksenalaisessa tuomiossa. Lainaan ratkaisuehdotuksessani ainoastaan niitä kohtia, joihin viitataan valituksessa.

9. Valittajat vaativat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomiosta tekemässään valituksessa, että yhteisöjen tuomioistuin

muuttaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen yhdistetyissä asioissa, T-339/94, T-340/94, T-341/94 ja T-342/94, Metsä-Serla, UPM, Tampella ja Kyro vastaan Euroopan yhteisöjen komissio,

3 — EYVL 1962, 13, s. 204.

14.5.1998 antamaa tuomiota ja ratkaisee asian lopullisesti siten, että se

1) toteaa, että vastapuolen EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta (IV/C/33.833 — Kartonki) 13.7.1994 tekemä päätös, joka annettiin tiedoksi valittajille 8.8.1994 ja julkaistiin *Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä* 19.9.1994, on mitätön siltä osin kuin se koskee valittajia, ja

2) velvoittaa vastapuolen korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

10. Komissio vaatii, että yhteisöjen tuomioistuin

— hylkää valituksen ja

— velvoittaa valittajat korvaamaan tässä oikeusasteessa aiheutuneet oikeudenkäyntikulut.

Lisäksi komissio uudistaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa esittämänsä vaatimukset.

Alustava huomautus

11. Komissio toteaa aluksi, että Kyro Oyj Abp:tä lukuun ottamatta kaupparekisteriotteet on esitetty pelkkinä käännöksinä, että Kyro Oyj Abp:n antamassa valtakirjassa on allekirjoitusten joukossa yksi sellaisen henkilön allekirjoitus, jolla ei esitetyn kaupparekisteriotteen mukaan ole oikeutta kirjoittaa sen nimeä, ja että toisella valtakirjan allekirjoittajalla ei ole oikeutta edustaa yhtiötä yksin.

12. Valittajat ilmoittavat olevansa valmiita tarpeen vaatiessa esittämään puuttuviksi väitetyt asiakirjat, jos ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin pitää sitä tarpeellisena. Niiden mukaan tähän ei kuitenkaan ole tarvetta, koska yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 112 artiklassa ei määrätä, että edellä mainitut asiakirjat olisi esitettävä uudelleen valituksessa, vaan sen mukaan niitä ei tarvitse esittää (ks. 112 artiklan 3 kohta, josta ilmenee, että työjärjestyksen 38 artiklan 5 kohtaa ei sovelleta valitukseen).

13. Tältä osin on todettava, että yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 112 artiklan 1 kohdan mukaan 38 artiklan 2 ja 3 kohtaa sovelletaan valitukseen. Siinä ei siis määrätä, että valitukseen sovelletaan 38 artiklan 5 kohtaa, jonka b alakohdassa määrätään, että yksityisoikeudellisen oikeushenkilön on liitettävä kanne-

kirjelmäänsä "selvitys siitä, että asianajajalle annetun valtuutuksen allekirjoittajalla on ollut siihen kelpoisuus".

14. Tästä seuraa, että komission väitettä ei voida hyväksyä.

15. Komissio väittää myös, että valituksessa suurelta osin pelkästään toistetaan ensimmäisessä oikeusasteessa jo esitetyt tosiasiaväitteet ja oikeudelliset väitteet, jotka on esitetty tiivistettyinä valituksenalaisen tuomion 21—30 kohdassa, ja että siltä osin kuin on kysymys taloudellista kokonaisuutta koskevasta arviointiperusteesta, valitus ei perustu yhteisön oikeuden rikkomiseen vaan siinä moititaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteamuksia, joten se on jätettävä tutkimatta. Tarkastelen näitä tutkittavaksi ottamiseen liittyviä kysymyksiä valittajien esittämien väitteiden ja perustelujen yhteydessä.

Oikeudellisen perustan puuttuminen

16. Valittajat väittävät, että päätöksellä ei ole mitään sellaista oikeudellista perustaa, jonka perusteella komissio voisi määrätä valittajat vastaamaan yhteisvastuullisesti sakon maksamisesta.

17. Valittajien mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen tulkitessaan ja soveltaessaan asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa, koska tässä säännöksessä ei säädetä toisen teoista aiheutuvasta vastuusta eikä se näin ollen voi toimia oikeudellisena perustana sille, että valittajat asetetaan yhteisvastuuseen toiselle yritykselle määrätyn sakon maksamisesta.

18. Valittajat nimittäin toteavat, että tämän säännöksen mukaan komissio voi määrätä sakkoja yrityksille tai yritysten yhteenliittymille vain, jos nämä ovat tahallaan tai tuottamuksesta rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa. Komissio tai ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin eivät kuitenkaan ole todenneet, että valittajat olisivat syyllistyneet tällaiseen rikkomiseen. Päätöksen 1 artiklasta päin vastoin ilmenee,[4] että valittajat eivät olleet rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa.

19. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tästä huolimatta katsonut valituksenalaisen tuomion 43 kohdassa, että yritys voidaan määrätä vastaamaan yhteisvastuullisesti toisen yrityksen kanssa sakosta, joka on määrätty tälle toiselle, kilpailusääntöjä rikkoneelle yritykselle, "sillä edellytyksellä, että komissio samassa päätöksessä osoittaa, että olisi yhtä hyvin voitu todeta, että se yritys, jonka on vastattava sakosta yhteisvastuullisesti, on syyllistynyt kyseiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen".

4 — Päätöksen 1 artiklassa todellakin mainitaan perustamissopimuksen 85 artiklaa rikkoneiden yritysten joukossa ainoastaan "Finnboard — the Finnish Board Mills Association".

20. Valittajien mukaan tämä tulkinta on oikeudellisesti virheellinen, koska se on ristiriidassa asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan selvän sanamuodon kanssa, sillä tässä kohdassa edellytetään, että sen, jolle päätös osoitetaan, todetaan rikkoneen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa tahallaan tai tuottamuksesta. Ei riitä, että komissio "olisi voinut todeta" tällaisen rikkomisen.

21. Se, että 15 artiklan 2 kohtaa tulkitaan tai sovelletaan tällä tavalla, on ristiriidassa nulla poena sine lege -perusperiaatteen kanssa ja siitä seuraavan analogisen päättelyn kiellon kanssa. On tunnettua, että rikosoikeuden perustavanlaatuisia takeita on noudatettava myös vähäisempiä oikeudenvastaisia tekoja koskevassa oikeudessa.

22. Laillisuusperiaate on ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen 7 artiklassa tarkoitettu perusoikeus, josta seuraa, että analoginen päättely on kiellettyä.

23. Valittajien mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tulkinta johtaa lopulta siihen, että komissio saa asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan nojalla määrätä yrityksille seuraamuksia ilman, että sillä olisi todistustaakka sen osalta, että perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa on rikottu, ja ilman, että sen olisi otettava huomioon kunkin yrityksen yksittäistapausta (ja nimenomaan lieventäviä asianhaaroja) arvioidessaan kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta tai kestoa sakon suuruudesta päättäessään.

24. Valittajien mielestä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tulkinta on lisäksi yhteisön oikeudessa tunnustetun syyttömyysolettaman vastainen.[5] Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on omaksunut tämän periaatteen vastaisen tulkinnan, koska sen mukaan jo pelkkä mahdollisuus todeta, että kilpailusääntöjä on rikottu, riittää asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan soveltamiseen.

25. *Komissio* vastaa näihin valittajien väitteisiin, että valitus on jätettävä tutkimatta, koska siinä suurelta osin pelkästään toistetaan ensimmäisessä oikeusasteessa jo esitetyt tosiasiaväitteet ja oikeudelliset väitteet, jotka on esitetty tiivistettyinä valituksenalaisen tuomion 21—30 kohdassa.

26. Tämä pitää paikkansa. Edellä on kuitenkin jo todettu, että valittajat viittaavat myös erääseen valituksenalaisen tuomion nimenomaiseen kohtaan eli 43 kohtaan, jossa on niiden mukaan oikeudellinen virhe. Tätä valitusperusteen ensimmäistä osaa on siis tutkittava asiakysymyksen osalta.

27. Tältä osin katson komission tavoin, että valittajat ovat väärässä moittiessaan sitä, miten ensimmäisen oikeusasteen tuo-

5 — Ks. asia 374/87, Orkem v. komissio, tuomio 18.10.1989 (Kok. 1989, s. 3283, 30—35 kohta; Kok. Ep. X, s. 231).

mioistuin on valituksenalaisen tuomion 43 kohdassa tulkinnut asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa. Tulkinta on säännöksen sanamuodon mukainen.

28. Yritys rikkoo perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa, jos sen voidaan katsoa olevan vastuussa tätä määräystä rikkovan toisen yrityksen käyttäytymisestä. [6] Asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan sanamuodon mukaan sakko voidaan näin ollen määrätä yritykselle, jonka katsotaan olevan vastuussa toisen yrityksen käyttäytymisestä ja joka siis itse rikkoo perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa.

29. Nyt kyseessä oleva tilanne on vastakkainen siihen tilanteeseen nähden, jota on tutkittava Stora Kopparbergs Bergslags AB:n tekemän valituksen yhteydessä (asia C-286/98 P).

30. Viimeksi mainitussa asiassa emoyhtiölle, joka ei ole sellaisenaan osallistunut kartellin toimielimiin, on määrätty sakko sen johdosta, että sen tytäryhtiöt osallistuivat näihin toimielimiin, mutta päätöstä ei ollut osoitettu tytäryhtiöille.

6 — Ks. erityisesti asia 48/69, ICI v. komissio, tuomio 14.7.1972 (Kok. 1972, s. 619, 132 kohta ja sitä seuraavat kohdat; Kok. Ep. II, s. 25); asia 52/69, Geigy v. komissio, tuomio 14.7.1972 (Kok. 1972, s. 787, 44 kohta ja sitä seuraavat kohdat) ja asia 107/82, AEG v. komissio, tuomio 25.10.1983 (Kok. 1983, s. 3151, 49 kohta ja sitä seuraavat kohdat; Kok. Ep. VII, s. 281).

31. Nyt esillä olevassa asiassa sakko on määrätty yritykseksi luokitellulle "kaupallista tehtävää hoitavalle yksikölle" [7] sen johdosta, että se on itse osallistunut kartellin toimielimiin, mutta kaikkien niiden neljän suomalaisen kartongintuottajan, jotka olivat tämän yksikön jäseniä mutta eivät itse osallistuneet kartellin toimielimiin, on katsottu "[vastaavan] yhteisvastuullisesti Finnboardin kanssa siitä osasta sakkoa, joka suurin piirtein vastaa kunkin yhtiön osuutta Finnboardin kartonginmyynnistä". [8]

32. Vastuu kilpailusääntöjen rikkomisesta siirtyy tässä tapauksessa siis — ainakin ilmeisesti — ylhäältä alas (eli kartellin toimielimiin osallistuneelta sen jäsenille) eikä alhaalta ylös (tytäryhtiöiltä emoyhtiölle).

33. Mielestäni tämä ei kuitenkaan voi asettaa kyseenalaiseksi sitä periaatteellisen tason päättelyä, jota edellä on noudatettu vastuun kohdistamismahdollisuuksia tarkasteltaessa, eikä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen noudattamaa päättelyä. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut valituksenalaisen tuomion 44—46 kohdassa seuraavaa:

"44 Vaikka Finnboard on tässä tapauksessa se yritys, jota on suoraan ja nimenomaisesti pidetty vastuullisena

7 — Ks. päätöksen 173 perustelukappale.

8 — Ks. päätöksen 174 perustelukappale.

perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomisesta (päätöksen 1 artikla) ja vaikka päätöksen 3 artiklan v alakohdassa sakko onkin näin ollen määrätty sille, kukin kantajista on kuitenkin määrätty vastaamaan osasta sakkoa yhteisvastuullisesti Finnboardin kanssa, koska komissio on katsonut Finnboardin toimineen niiden 'puolesta' ja niiden intressissä (päätöksen 174 perustelukappaleen toinen kohta).

45 On siis tutkittava, oliko kantajien ja Finnboardin välillä sellaisia taloudellisia ja oikeudellisia suhteita, että komissio olisi voinut katsoa kunkin kantajista suoraan ja nimenomaisesti vastaavan kilpailusääntöjen rikkomisesta.

46 Päätöksestä ilmenee tältä osin komission katsoneen, että kantajat vastasivat Finnboardin teoista — — ."

34. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tämän jälkeen tutkinut, oliko tämä komission arviointi vakuuttava.

35. Mielestäni ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päättelyssä ei ole mitään oikeudellista virhettä. Koska yhteisöjen tuomioistuin on todennut, että yritys rikkoo perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa, jos sen voidaan katsoa olevan vastuussa toisen yrityksen käyttäytymisestä, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella on ollut täysi oikeus katsoa, että valittajina olevat neljä yritystä voidaan asettaa vastuuseen Finnboardin käyttäytymisestä, koska ne ovat tosiasiallisesti olleet vastuussa sen käyttäytymisestä.

36. Sitä, onko oikein, että valittajien on todettu olevan vastuussa, tarkastellaan valittajien valitusperusteen toisen osan yhteydessä.

37. Edellä todetusta ilmenee myös, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan osalta omaksuma tulkinta ole ristiriidassa nulla poena sine lege -periaatteen kanssa eikä se ole analogista päättelyä koskevan kiellon vastainen. Koska valittajat ovat vastuussa Finnboardista, niille on määrätty seuraamus siitä, että ne ovat itse rikkoneet Finnboardin välityksellä oikeusnormia, jossa määrätään seuraamuksesta.

38. Seuraavaksi komissio riitauttaa valittajien väitteen, jonka mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tulkintaa noudatettaessa ei ole mahdollista ottaa huomioon kunkin yhteisvastuuseen asetetun yrityksen erityisiä olosuhteita. Komissio huomauttaa, että yritykset voidaan asettaa yhteisvastuuseen vain, jos myös niiden voidaan katsoa rikkoneen kilpailusääntöjä, mikä merkitsee, että niitä koskevat erityiset olosuhteet otetaan huomioon. Näin on tehty tässäkin tapauksessa, koska

kukin valittaja vastaa yhteisvastuullisesti Finnboardin kanssa tälle määrätystä sakosta erisuuruisen määrän osalta. Valittajat eivät myöskään ole tuoneet esiin sellaisia yrityskohtaisia olosuhteita, joita komissio tai ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei olisi ottanut huomioon.

39. Komissio korostaa vielä, että myöskään syyttömyysolettamaa ei ole jätetty noudattamatta. Komission ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tekemien havaintojen perusteella oli oikeutettua, että sakot määrätään suoraan valittajille, joille väitetiedoksianto oli osoitettu ja jotka ovat siis voineet puolustautua rajoituksitta.

40. Nämä komission huomautukset ovat mielestäni täysin vakuuttavia. Näin ollen ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin hylkää valittajien ainoan valitusperusteen ensimmäisen osan.

Asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan tulkinnan ja soveltamisen oikeudellinen virheellisyys, joka johtuu turvautumisesta taloudellisen kokonaisuuden käsitteeseen

41. Valittajat väittävät, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on ollut väärässä nojautuessaan yhteisöjen tuomioistuimen kehittämiin periaatteisiin, jotka koskevat taloudellisen kokonaisuuden muodostaville yrityksille määrättävien sakkojen vahvistamista. Valittajat väittävät, että yhteisöjen tuomioistuin ei ole yhdessäkään tapauksessa päätellyt näiden periaatteiden perusteella, että yrityksen on vastattava toiselle määrätyn sakon maksamisesta.

42. Lisäksi valittajat katsovat, että taloudellisen kokonaisuuden edellytykset eivät ole täyttyneet nyt esillä olevassa asiassa.

43. Tarkastelen näitä kahta väitettä peräkkäin.

1. *Voiko yhteisvastuuseen asettaminen perustua taloudellista kokonaisuutta koskeviin periaatteisiin?*

44. Valittajien mukaan yhteisöjen tuomioistuin on aina katsonut, että emoyhtiö voidaan asettaa vastuuseen siitä, että sen tytäryhtiö rikkoo kilpailusääntöjä, vain, jos emoyhtiön näytetään itse rikkoneen kilpailusääntöjä ja jos sille määrätään sakko. [9]

9 — Valittajat viittaavat tältä osin yhdistetyissä asioissa 6/73 ja 7/73, Istituto Chemioterapico ja Commercial Solvents v. komissio, 6.3.1974 annettuun tuomioon (Kok. 1974, s. 223, 37 ja 41 kohta, Kok. Ep. II, s. 229); em. asiassa Geigy v. komissio annettuun tuomioon (45 kohta); em. asiassa ICI v. komissio annettuun tuomioon (132—141 kohta) ja asiassa T-65/89, BPB Industries ja British Gypsum v. komissio, 1.4.1993 annettuun tuomioon (Kok. 1993, s. II-389, 149 ja 153 kohta; Kok. Ep. XIV, s. 1).

45. Taloudellista kokonaisuutta koskeviin periaatteisiin ei siis voida perustaa sitä, että valittajat olisivat vastuussa toisen teosta ja joutuisivat maksamaan Finnboardille määrätyn sakon, vaikka valittajien itsensä ei ole katsottu millään tavalla rikkoneen kilpailusääntöjä ja vaikka niille itselleen ei ole määrätty sakkoa.

46. Valittajat väittävät vielä, että komissio ei saa puoltamalleen kannalle tukea edes omasta hallintokäytännöstään, johon sisältyy vain kaksi tapausta, joissa yritykset on määrätty yhteisvastuuseen. Nämä tapaukset kuitenkin eroavat perusteellisesti sekä oikeus- että tosiasiakysymysten osalta nyt esillä olevasta asiasta, sillä kyseisissä tapauksissa yrityksiä, jotka olivat yhdessä rikkoneet kilpailusääntöjä, pidettiin tekijäkumppaneina ja niille määrättiin yksi sakko (Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 86 artiklan soveltamisesta [IV/26.911 — ZOJA/CSC — ICI] 14 päivänä joulukuuta 1972 tehty komission päätös 72/457/ETY [10] ja ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta [IV/29.702: Johnson & Johnson] 25 päivänä marraskuuta 1980 tehty komission päätös 80/1283/ETY [11]).

47. Katson komission tavoin, että valittajien päättelyn tätä osaa ei voida ottaa tutkittavaksi, koska siinä ainoastaan toistetaan hieman eri tavalla esitettyinä ne väitteet ja perustelut, joihin valittajat olivat vedonneet ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa ja jotka on esitetty tiivistettyinä valituksenalaisen tuomion 24 ja 25 kohdassa.

48. Seuraavat huomautukset esitetään siis vain toissijaisesti.

49. Ensinnäkin olen edellä todennut komission tavoin, että valittajat on tuomittu kilpailusääntöjen rikkomisesta, johon ne ovat itse syyllistyneet, vaikkakin Finnboardin kautta.

50. Seuraavaksi huomautan, että taloudellista kokonaisuutta koskevan periaatteen mukaan on mahdollista tuomita yhtiö A yhtiö B:n harjoittamasta kilpailusääntöjen rikkomisesta, jos yhtiöt todellisuudessa muodostavat taloudellisen kokonaisuuden [12] (koska yhtiö B toimii olennaisilta osin yhtiö A:n sille antamien ohjeiden mukaisesti), joten on sitäkin suuremmalla syyllä oltava mahdollista, että useat yhtiö A:n tyyppiset yritykset (kuten valittajat) velvoitetaan vastaamaan yhteisvastuullisesti yhtiö B:n tyyppiselle yritykselle (kuten Finnboardille) määrätystä sakosta, koska ne ovat yhdessä määränneet viimeksi mainitun yrityksen käyttäytymisestä.

51. Komissio on lisäksi aivan oikeassa todetessaan, että yhteisvastuuseen asettaminen on yritykselle lievempi seuraamus kuin se, että sille määrättäisiin suoraan sakko siitä, että joku toinen on rikkonut kilpailusääntöjä.

10 — EYVL L 299, s. 51.

11 — EYVL L 377, s. 16 ja erityisesti s. 25.

12 — Ks. esim. em. asia ICI v. komissio.

2. *Voitiinko todeta, että kyseessä oli taloudellinen kokonaisuus?*

52. Valittajat väittävät toissijaisesti, että edellytykset siihen, että taloudellisen kokonaisuuden voitaisiin katsoa olevan olemassa, eivät ole täyttyneet tässä tapauksessa.

53. Valittajat toteavat ensinnäkin, että oikeuskäytäntöä, joka koskee konsernin emoyhtiön asettamista vastuuseen tytäryhtiön käyttäytymisestä, ei voida soveltaa Finnboardin ja siihen kuuluvien yritysten välisiin suhteisiin, koska edellytys, jonka mukaan Finnboardiin kuuluvien yritysten on omistettava sen pääomaosuuksia, ei täyty, vaikka tämä edellytys on yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan ehdoton edellytys siihen, että emoyhtiötä ja tytäryhtiötä voitaisiin pitää taloudellisena kokonaisuutena. [13]

54. Seuraavaksi valittajat huomauttavat, että taloudellisen kokonaisuuden toteaminen edellyttää, että yritys, joka on asetettava vastuuseen toisen yrityksen käyttäytymisestä, pystyy käyttämään viimeksi mainittuun tiettyä vaikutusvaltaa ja määräämään sen käyttäytymisestä ja että se on todella käyttänyt tätä vaikutus- ja määräysvaltaansa. [14] Valittajien mukaan valituksenalaisessa tuomiossa ei kuitenkaan ole todettu, että valittajat olisivat pystyneet määräämään Finnboardia, eikä siinä ole annettu ymmärtää, että ne olisivat voineet käyttää todellista määräysvaltaa. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteamat tosiseikat ja näistä tosiseikoista muodostuva näyttö päinvastoin osoittavat, että yksikään valittajista ei pystynyt määräämään Finnboardia eikä ole tosiasiallisesti määrännyt sitä.

55. Valittajat vetoavat tältä osin myös siihen, ettei yksikään niistä ollut pystynyt määräämään Finnboardin hallinnosta tai vaikuttamaan siihen ratkaisevasti, kun otetaan huomioon niiden äänimäärät Finnboardin hallituksessa.

56. Valittajat toteavat vielä, että nyt esillä oleva asia poikkeaa tosiseikkojen osalta yhdistetyistä asioista Suiker Unie ym. vastaan komissio, [15] johon ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on viitannut, koska Finnboardilla on ollut eri rooleja ja se on ottanut taloudellisia riskejä eikä sen näin ollen voida katsoa kuuluvan johonkin sen jäsenenä olevaan yritykseen kauppaedustajan tavoin "apuorganisaationa", joka liittyy päämiehensä yritystoimintaan (ks. valituksenalaisen tuomion 54 kohta). Valittajien mielestä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on ollut väärässä katsoessaan, ettei Finnboardilla ollut omaa taloudellista intressiä hintojen korottamiseen (valituksenalaisen tuomion 57 kohta). Finnboard toimi markkinoilla itsenäisenä yrityksenä ja harjoitti jäsentensä lukuun välitystoimintaa. Valittajat huomauttavat, että Finnboardin tulot muodostuivat

13 — Ks. erityisesti em. asia ICI v. komissio, tuomion 132, 135, 136 ja 141 kohta ja em. yhdistetyt asiat Istituto Chemioterapico Italiano ja Commercial Solvents Corporation v. komissio, tuomion 36 ja 57 kohta.

14 — Ks. erityisesti em. asia ICI v. komissio, tuomion 12—141 kohta ja em. yhdistetyt asiat Istituto Chemioterapico Italiano ja Commercial Solvents Corporation v. komissio, tuomion 37 ja 41 kohta.

15 — Yhdistetyt asiat 40/73—48/73, 50/73, 54/73—56/73, 111/73, 113/73 ja 114/73, Suiker Unie ym. v. komissio, tuomio 16.12.1975 (Kok. 1975, s. 1663).

myyntipalkkioista, joita se sai korvaukseksi välitystoiminnastaan; koska myyntipalkkio määräytyi prosenttiosuutena liikevaihdosta, Finnboardilla oli omaa taloudellista intressiä hintojen korottamiseen.

57. Valittajat katsovat lopuksi, että komissio on vastineessaan yrittänyt vääristellä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteamia tosiseikkoja. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteamuksissa ei ole kysymys "osakkeenomistajista" eikä "osakkeenomistajien piiristä". Valittajien mukaan silloin, kun on kysymys jäsenyydestä Suomen oikeuden alaisuuteen kuuluvassa yhdistyksessä, on selvitettävä, millainen vaikutusvalta tai millaiset vaikutusmahdollisuudet yhdistyksen eri jäsenille on annettu organisaatiorakenteessa, jossa ei tunneta sen enempää pääomaosuuksia kuin äänioikeuksien jakoa pääomaosuuksien suhteessa, ja miten näissä olosuhteissa on mahdollista perustella vastuun kohdistamista ja sakon määräämistä sen mukaisesti, kuinka vakavaa kunkin jäsenen osallistuminen moitittavaan tekoon on ollut ja mikä on kunkin jäsenen syyllisyyden aste.

58. Komissio toteaa, että valittajat eivät näissä väitteissään vetoa siihen, että yhteisön oikeutta olisi rikottu, vaan ne moittivat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 45—59 kohdassa tekemiä toteamuksia, joten väitteitä ei voida ottaa tutkittaviksi.

59. Yhdyn täysin tähän komissio arvioon. Toteamus, että kysymys on taloudellisesta kokonaisuudesta, on pelkästään seuraus joukosta tosiseikkoja koskevia toteamuksia, joita ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt ja joita ei voida tarkastella valituksen yhteydessä muutoin kuin siinä tapauksessa, että tosiseikkoja on vääristelty. Valittajien väitteitä ja perusteluja, joita ei voida pitää muuna kuin näiden toteamusten kiistämisenä, ei näin ollen voida ottaa tutkittaviksi.

60. Toissijaisesti katson, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päättely on täysin vakuuttava eikä siinä ole mitään oikeudellista virhettä. Komissio on aiheellisesti huomauttanut näin: " — — ei — — pidä paikkaansa, että sen toteaminen, että kyseessä on taloudellinen kokonaisuus ja että yrityksen voidaan katsoa olevan vastuussa toisen yrityksen käyttäytymisestä, edellyttäisi ehdottomasti, että yritykset ovat sidoksissa toisiinsa pääoman kautta. Taloudellisen kokonaisuuden olemassaolo ei edellytä, että toinen yrityksistä olisi pääomayhtiö, josta toinen yhtiö omistaa osakkeita tai yhtiöosuuksia, jotka edustavat panosta ensin mainitun yhtiön pääomaan. Ratkaisevaa on se, että muodostuu yrityskokonaisuus, joka on seurausta siitä, että toisella yrityksellä on valta antaa ohjeita toiselle. Tällainen taloudellinen kokonaisuus voi muodostua myös yrityksistä, jotka eivät ole pääomayhtiöitä vaan henkilöyhtiöitä tai yhdistyksiä. Myöskään enemmistöosuus ei ole välttämätön, jos muiden olosuhteiden johdosta toinen yritys noudattaa toisen yrityksen ohjeita."

61. On kuitenkin todettava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on

osoittanut valituksenalaisen tuomion 45—58 kohdassa, että Finnboard oli velvollinen noudattamaan kunkin valittajan ohjeita neuvotellessaan kartonginostajien kanssa. Myynti ei voinut toteutua ennen kuin kyseinen valittajana oleva yhtiö oli hyväksynyt hinnan ja muut myyntiehdot. Omistusoikeus siirtyi suoraan kyseiseltä valittajana olevalta yhtiöltä lopulliselle asiakkaalle (valituksenalaisen tuomion 55—56 kohta).

62. Valittajat eivät ole pystyneet osoittamaan näitä toteamuksia vääriksi.

63. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on siis ollut oikeassa todetessaan valituksenalaisen tuomion 58 kohdassa, että koska Finnboard ei voinut käyttäytyä markkinoilla valittajista riippumattomana, se "todellisuudessa muodosti taloudellisen kokonaisuuden kunkin kartonkia tuottavan jäsenensä kanssa".

64. Jos valittajien valitusperusteen toinen osa voidaan ottaa tutkittavaksi, myös se on hylättävä asiakysymyksen osalta.

Ratkaisuehdotus

65. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin

1) hylkää valituksen ja

2) velvoittaa valittajat korvaamaan molempien oikeudenkäyntien oikeudenkäyntikulut.